

משפחת בן צבי:

סיפור של ארבעה דורות

כתב: אורי בן צבי

תודה

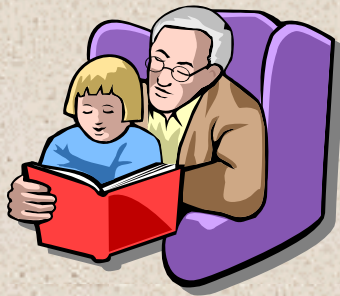
לנורית

**שעיצבה בחן ובדמיון
את מצגת התמונות של
משפחת בן צבי לדורותיה
2007**

שמואל (כהן) בן צבי:
נולד בעיירה מידניק ברוסיה הגדולה, 1911;
נפטר בקיבוץ עין-השופט, 2006

שפרה (גלר) בן צבי:
נולדה בניו-יורק, 1914;
נפטרה בקיבוץ עין-השופט, 1982

מפגש עם תמונות של פעם

החזרה לתמונות המשפחה יש בה, בזעיר אנפין, מין מסע אל העבר. הנה נפרשים לעינינו דמויות ונופים שאת חלקם הכרנו, את חלקם אנו זוכרים, בעוד חלקם ידוע לנו רק מסיפורים או שמועות, וחלקם מספר סיפור שמעולם לא היה ידוע לנו.

בהרבה מובנים אבא ואמא הם בשבילנו חידה. לא הרבינו לדבר עליהם. הם דיברו על פי רוב בענייני השעה והקיבוץ, ומעט מאוד, מעט מדי, על עצמם. אנחנו גם לא ידענו לשאול, וכשהיו לנו שאלות כבר לא היה עם מי לדבר.

הליכתה המוקדמת של אמא, שתיקתו של אבא, הותירו אצל כולנו סימני שאלה רבים. סיור ולימוד התמונות שלהם מן העבר מספר לנו סיפור, בעצם סיפורים רבים. חלקם לא מוכרים, לא ידועים. הם כבר אינם עמנו כדי לאשרם או להפריכם אולם אין זה חשוב. סיפור נכתב ע"י המספר. מה שרואות עינינו, מה שמספר לנו, זהו הסיפור. זה הסיפור שלנו. והיום, אנחנו כותבי הסיפור ומספריו.

זכרונות, כידוע, הם סוג של פגישה. הבאתי כאן את הפגישה שלי – מטיבה, גם סובייקטיבית – עם אמא, אבא, אחיי והעבר של המשפחה.

אורי, אדר תשס"ז

שער ראשון

סבא, סבתא,
בילורוסיה,
שטעטעל יהודי

1895 - 1911

אבא על אבא (חלק ראשון)

(מתוך דברים שסיפר לאבישי, במסגרת עבודת שורשים משפחתית)

הזיכרון הכי קדום שלי הוא מגיל שלוש. ימי פרוץ מלחמת העולם הראשונה. אני זוכר איך טיפסתי על גג הבית כדי לראות את הגרמנים הראשונים נכנסים לעיירה. בתור כובשים קיבלנו אותם במלח ולחם. חשבנו שהם יוכלו להושיע אותנו מהקוזקים שהציקו לנו.

השנים הראשונות

היתה משפחה בכפר שלא ברחה והיא לימדה אותנו לגדל ירקות. אחותי היתה הולכת ליער לאסוף אוכמניות ופטיות. מי שהציל אותנו היתה הפרה שאבא כל כך שמר עליה. אמא היתה חובצת חמאה וחלב וגבינות, היינו עושים לחם מהגרעינים שמצאנו בבורות, וביחד עם האוכמניות, הפטריות והגרעינים היה לנו מה לאכול.

בכפר הזה היינו שלוש שנים. אחרי שנה, ברח אחי ממחנה כפייה, נדד בשלג ואצבעות רגליו קפאו. כאשר הגיע לבסוף לכפר היו לו בעיות עם בית הבליעה שהפריעו לו כל חייו. בקיץ גידלנו ירקות בגן הירק. מכיוון שהיינו בכפר כבר כמה שנים החלו המשפחות לסדר "חדר" לילדים, כשמורה בן 18 מלמד בו. היתה היתה מעורבת – ילדים מגיל 5 עד גיל 13, כ- 25 ילדים בכיתה. התחלתי ללמוד לקרוא ולכתוב.

קעת החלו האיכרים לחזור. נגמרה המלחמה וברוסיה היתה מהפכה. חזרנו לפינסק. אבא השתחרר ממחנה הכפייה. היו הרבה מחלות, ביניהן טיפוס והיה רעב קשה מאוד. אני זוכר שאבא היה לוקח תפוחי אדמה קפואים שנועדו לחיילים בחזית וסידר מכונה קטנה שסחטה עמילן ומהעמילן שנשאר מהקלפות עשינו לחם. זה היה מר נורא אבל מזה חיינו. העיר פינסק החליפה ידיים שבע פעמים וכל פעם היות תותחים ופגזים. אני זוכר את אבא רץ בין הפגזים כדי להציל את הפרה שרעתה באחו. הוא שמר עליה כעל בבת אינו מפשני שקיימה את כולנו. כילדים היינו משחקים ב"חתול ועכבר". חיברנו חוט ארוך לסמרטוט. אני הייתי מושך בחוט ואחותי היתה צריכה לתפוס אותו.

היתה שם בפינס עניות איומה. בניו הגדולים של אבא היו שולחים לנו חבילות מאמריקה דרך הצלב האדום. בשנת 1922, כשהייתי בן 11, שם שלחו לנו ניירות ועברו לאמריקה.

הסבא שלי, פסח-יעקב, היה יהודי מכובד עם זקן. הוא היה הצדיק של העיירה והקדיש את כל חייו לצדקה. הוא דאג לאנשים עניים בהסתר. הוע עסק בצורפות והיה אדם אדוק. הזכרון החזק שיש לי ממנו הוא מהמלחמה, כאשר פינסק הפכה להיות קו חזית במלחמה בין רוסיה לגרמניה, וכל תושבי העיירה גורשו. בעיירה היו כ- 2000 תושבים, רובם יהודים, וכולם נהיו לפליטים. הגרמנים ציוו עלינו לעזוב מהר את העיירה, ואבא שלי סידר מהר עגלה והפרה של המשפחה משכה אותה. אני זוכר את סבא שלי הולך עם טלית ותפילין וזקן ארוך, וכל המשפחה הולכת איתו. זאת הפעם האחרונה שראיתי אותו. נפרדנו. הורי ואני הלכנו לכפר אחד וסבא ועוד בת שלו הלכו לכפר אחר. פסח-יעקב נפטר באותו הכפר בשנת 1920.

קעת החלה תקופה של נדודים. אני הייתי בן חמש ואחותי רחל בת שלוש. בשל היותה קטנה ממני בשנתיים היא נסעה בעגלה ואני נאלצתי ללכת ברגל. קינאתי בה מאוד. בלילות היינו מגיעים לכפר שהאיכרים עזבו וישנו על הרצפה. בכפר אחד בו ישנו על הרצפה היו מסביבינו המון עכברים וחולדות. אני זוכר את אבא עומד עם מקל ומרביץ כדי לגרשם. בסוף הגענו לאיזה כפר ונשארנו שם. לקראת החורף גייסו הגרמנים את כל הגברים לעבודות כפייה. גם אבי ואחי גויסו. נשארנו שלושה ילדים עם אמא והצטרכו לחפש מזון. האיכרים האוקראינים הטמינו גרעיני חיטה בבורות באדמה והם היו מקורות המזון שלנו.

אחיותיה של סבתא בת-שבע: חנה שרה-רבקה וילדיהם.

הצצה נדירה אל עולם השטאטעל היהודי של מזרח אירופה בראשית המאה העשרים

**סבא צבי בנעוריו ובזקנתו. דמות ערטילאית שאיננו
יודעים עליה מאומה.**

**כמו מיליון וחצי יהודים אחרים לקח את משפחתו אל
העולם החדש והציל אותם/אותנו מהגורל של מי שנשאר.**

הזוג כהן:
בת-שבע
וצבי

סבתא
בחולצה
אופנתית,
קפוצה
כתמיד.
חיים קשים
לאישה
קשה.

סבתא בת שבע כעלמה צעירה

1897(?)

העולם שממנו היא
באה היה עולם של
עליבות, פוגרומים
ועושר תרבותי
אדיר

שער שני

אבא, אמא,
אמריקה, עליה

1936 - 1912

אבא על נעוריו (חלק שני)

אמריקה

בשבת ובחגים הלכתי עם אבא לבית הכנסת להתפלל. ביחד עם הלימודים בתיכון סיימתי גם תיכון עברית ובמקביל לאוניברסיטה סיימתי גם קורס למורים. בקורס היו אנשים מהשומר הצעיר שניסו למשוך אותי לתנועה. לא רציתי לבוא, אולם לאחר זמן מה התחלתי לבוא לקן. התחלתי לבוא לטיולים לגנים ציבוריים, טיולי לילה ולמחנות. וכך בשנת 1927, הצטרפתי לתנועת השומר הצעיר.

את שפרה פגשתי בשנת 1933. היא הצטרפה לתנועה שנה קודם לכן, שניינו היינו מאוד פעילים בתנועה. כאשר החלטנו להתקשר, נסעתי לשיקגו והיא היתה בניו יורק. אחר כך אני נסעתי לעיר אחרת והיא באה לשיקגו וכך הלאה. רק ב- 1936, לפני העליה, נפגשנו.

כדי לעלות ארצה היה דרוש סרטיפיקאט (אישור עליה). אנחנו השגנו סרטיפיקאט לא חלוצי אלא אישור כניסה של אדם עשיר שיש לו 5,000 דולרים. לנו לא היה כסף משום ששניינו עבדנו קשה בהוראה. על סכום כזה לא היה בכלל מה לדבר. עשינו סידור עם סוכן אוניות שהפקיד 5,000 דולרים בבנק על שמנו, ועם התעודה הזאת עלינו לארץ.

כשבאנו לחיפה הצטרכנו לשלם מס כניסה לארץ. הסברנו שרק עכשיו התחתנו, עשינו ירח דבר ולא נשאר לנו כסף לשלם. מישהו מהתנועה שבא לקבלנו שילם בשבילנו. אחר כך קרענו את התעודה של ה - 5,000 דולרים ושלחנו מברק לאותו סוכן שיפקיד את הכסף על שם של מישהו אחר. ככה סידרנו את האנגלים.

כשהגענו כבר היתה התחלה של הקיבוץ שלנו בחדרה. אחרי שלוש שנים בהם גרנו בחדרה, בעו,ערה ובעין השופט, חזרנו לשליחות לארצות הברית ושם נולד אמיתי.

חזרנו לעין השופט ושם נולדו בנינו האחרים, אורי ומתי.

נסענו לאמריקה באוניה. הייתי שם חולה מאוד. הקאתי וחששו לחיי. הורי פחדו שלא ירשו לי להיכנס לאמריקה בגלל המחלה. הנסיעה נמשכה קרוב לשלושה שבועות ורק יומיים לפני שהגענו הבראתי לגמרי.

כך החלו החיים החדשים שלנו. גרנו בניו יורק, בחלק זה היה אחד הריכוזים היהודים הגדולים בעולם שהתרכז באזור ה - EAST SIDE. היו שם פועלים ובעלי מקצוע רבים. יצאו עיתונים ביידיש והיו חיים מאוד תוססים. בתוך שנה למדתי את השפה האנגלית. בבית דיברנו יידיש אבל ברחוב רק עברית. בהתחלה למדתי בתלמוד תורה יהודי. אחרי זמן קצר עברתי ללמוד בבית ספר כללי. נכנסתי לכיתה ו'. הייתי מסור מאוד ללימודים, בבוקר למדתי לימודים רגילים ואחרי הצהריים לימודי יהדות. הייתי תלמיד מצטיין וגמרתי את בית הספר התיכון בחמש שנים במקום שש.

בגיל שש עשרה יצאתי מבית הספר ובמקום לצאת לעבוד הלכתי ללמוד באוניברסיטה. גם שם הצטיינתי. סיימתי קורס של ארבע שנים בשלוש וחצי.

החיים היו תוססים מאד. חיינו בין סינים, איטלקים, הולנדים, אירים ואחרים. לכל עדה היו מנהגים וטקסים. אני לא זוכר שהיו התנגשויות בין העדות. לא היתה אנטישמיות. בכל שבת הלכתי לצפות במשחק בייסבול ועקבתי אחרי הליגה. עקבתי גם אחרי תוצאות האיגרוף.

אבא: עלם חמודות.

תם,

חולמני;

נער יפה

שגב ??...לא.

שמואל סטודנט באוניברסיטת קולומביה בניו-יורק.

תלמיד מצטיין שהתבלט בכל מסגרת בה למד.

**'שומרת' צעירה.
רגלים בשרניות,
מכנסונים
צמודים. קשת
בשיער.
הלו.. זאת אימא
שלנו?**

אמא.
שלוב של חלוציות
ונאורות
אמריקאית
מאירה.

1933

"...אבל כל חיי
עסקתי בחינוך מיוחד
ובפסיכולוגיה..."

"...אהבתי מאד
מוסיקה..."

תמונת פספורט של אמה,
.1929

ק"ו י"ג ו"ג א"ה
Jo Shumel will
my best wishes
for a
זכר טוב וקל
בטח
אשר
אשר

To Uncle Abram and
Aunt Libby
with love!
Shifon
June 1929

בגדי מחלצות
ותסרוקת אופנתית

נערה והוריה.

**רחל/ריי וצבי
יהודה עם בתם
האהובה.**

**הורים מעולם ישן
של מסורת, מצוות
ודת עם בת
העולם החדש,
חלוצה ומגשימה.**

בורגנות
יהודית
ניו-יורקית

סבתא בת שבע
עם הזוג הצעיר
ודוד יהודה
לבושים בבגדים
של יום טוב.

לאיזה ארוע הלכו:
לבית הכנסת?
למסיבה
משפחתית?
לארוע ציון גמר
הלימודים בבית
המדרש
למורים?...

אמא על ילדותה ונעוריה

(מתוך דברים שסיפרה לאבישי, במסגרת עבודת שורשים משפחתית)

בגיל שלוש עשרה יצאתי למחנה קיץ עברי. במחנה דיברו עברית וחינכו אותנו חינוך עברי. בגיל חמש עשרה עברתי ללמוד בבית מדרש למורים. בגיל שש עשרה קיבלתי את העבודה הראשונה בבית ספר למוסיקה, בתור המורה למוסיקה.

בשנת 1932 הצטרפתי לתנועה השומר הצעיר וב – 1933 הכרתי את שמואל.

עלינו לארץ ב – 1936, אחרי החתונה. אמיתי נולד בזמן שהיינו בשליחות באמריקה. אורי ומתי נולדו כבר אחרי שחזרנו לארץ.

אהבתי מאוד מוסיקה והייתי המנצחת הראשונה בקיבוץ.

כל חיי עסקתי בחינוך מיוחד ובפסיכולוגיה. בשנים האחרונות מילאתי תפקיד מיוחד באורנים וריכזתי את המסלול לחינוך מיוחד, שנהיה למודל חינוכי בכל הארץ. המסלול התפתח בזכותי וזכה להערכה רבה מצד אנשי מקצוע ידועים ומפורסמים.

המשפחה שלי באה משני מרכזים. אבא מגלבסטון שבטקסס, ואמא מניו יורק. הסבא בניו יורק היה חזן. הוא הגיע לשם עם שני ילדים, אימא שלי ואחותה. שם נולדו עוד ארבעה ילדים. היה קשה לו להרוויח כסף בתור חזן. סבתא נפטרה כשאמא הייתה באת ארבע עשרה. היא עסקה בתפירת עניבות.

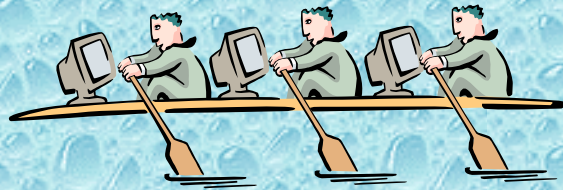
אביה של סבתי נולד באוסטריה ואחר כך עבר לפולין ולרוסיה. סבה השני הפך להיות לרב העירה גלבסטון לאחר שהגיע מגליציה. אבא, צבי-יהודה גלר, הגיע לניו יורק ב – 1902. הורי התחתנו ב – 1904. אבא היה גזרן בדים. אחרי כמה שנים הפסיק ונעשה שוחט באטליז.

בגיל שבע הלכתי לבית ספר יהודי – תלמוד תורה. הייתי הכי צעירה במשפחה. כבר בגיל חמש ידעתי לקרוא ונכנסתי לבית ספר. אחר כך "קפצתי" שתי כיתות וכך יצא שגמרתי את התיכון בגיל חמש עשרה.

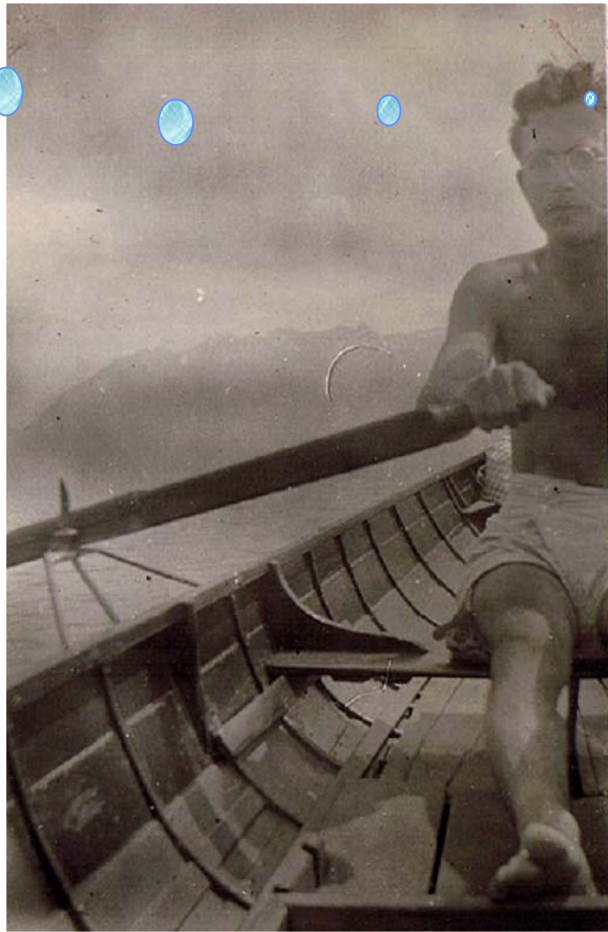
זוג צעיר
באמריקה,
הגע לפני
שנידבקו
ב'חידקל' הצינני

"מיד כשנהינו חברים הוא נסע לשיקגו. אחר כך כשבאתי לשם
הוא נסע הלאה. היינו חברים אבל לא היינו בכלל ביחד..."
(עדות של אמה)

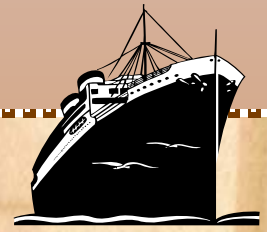

מתוך סדרת "החותרים"...

אבא, ובעיקר אמא וספורט, נראים כתרתי ד' סתרי. ובכל זאת אבא נהג לספר על התעניינותו
בבייסבול, ואפילו, רחמנא ליצלון, אמר שהיה שחקן לא רע בנעוריו.

באוניה בדרך לארץ ישראל, 1936

בתמונה: אבא, אמא, מילכה ואפילו שחורה, וראו כמה נאה היא...

מה מביא אנשים צעירים, טובים ומשכילים, שסיר שופע בשר ממתין להם,
לעזוב הכל ולשוט על פני עולם לארץ קשה האוכלת יושביה?

בדרך לארץ
המובטחת, 1936
האם חשבו על
הקריירות
שהפסידו?
האם שיערו אילו
ימים קשים מחכים
להם?

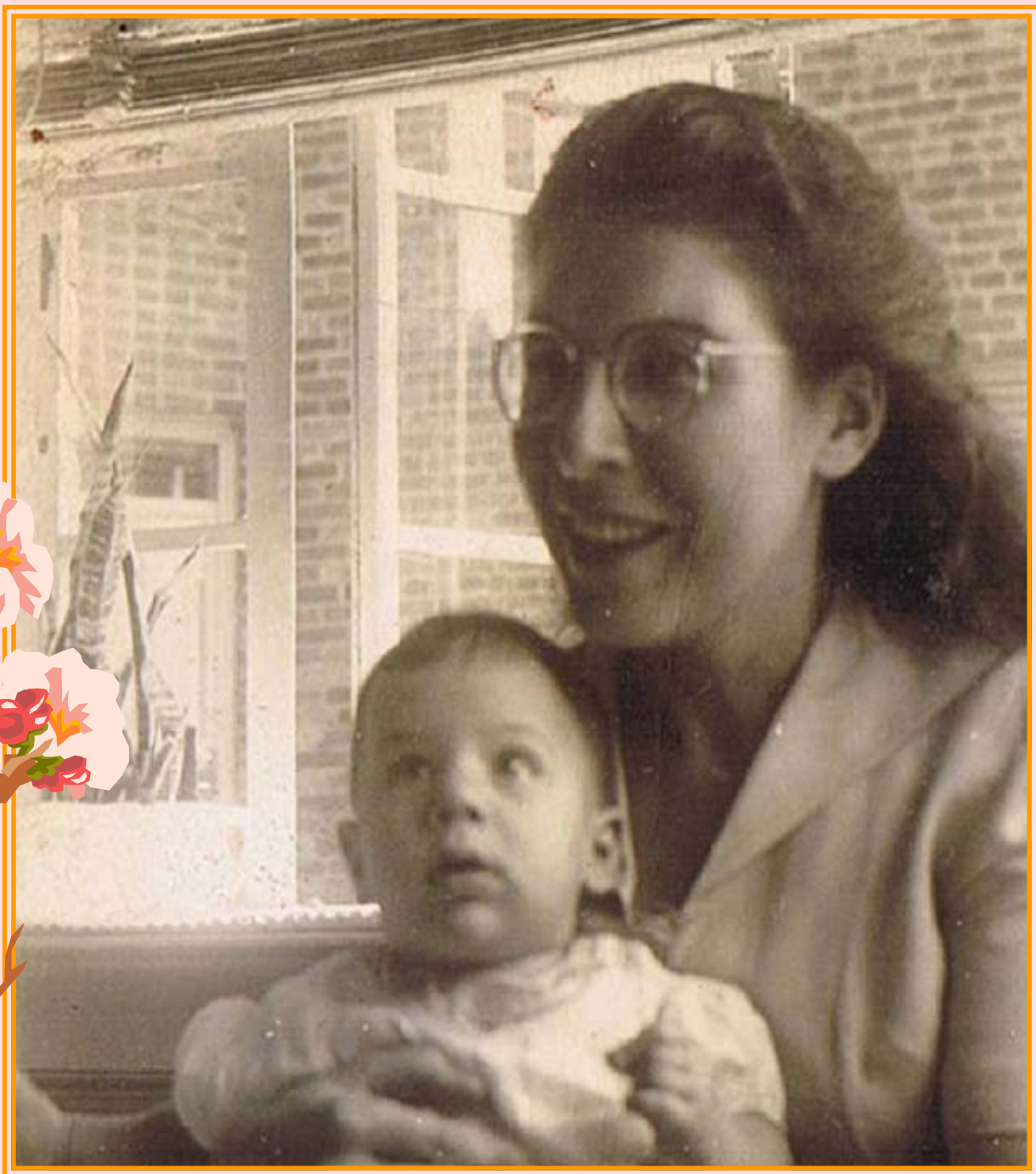
שנער שלישי

ציונות,
חלוציות,
קיבוץ

1948 - 1937

קסם של אמא
עם הבן הבכור.
ניו יורק, 1943

סבתא ונכד

אישה של 3 עולמות.

בת שבע נולדה
בבילורוסיה, היגרה
לאמריקה,
עלתה לארץ ישראל.

גורל יהודי קלאסי של
נוודות, רדיפות, והעדר
שורשים.

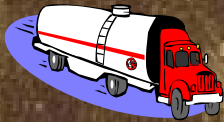
היא מעולם לא הסתגלה
לאמריקה.
באורחותיה ובליבה היתה
שייכת
לעיירה במזרח אירופה.

אבא ובן. 1944

פנים של רבולוציונר סוציאליסטי.
האידיאולוגיה באה לרוב לפני המשפחולוגיה.

לאה היפה
ודודנה הקטן והאהוב 'אמיתוס'.
1946

המשפחה באמריקה, 1945

בן 34

בת 31

אמיתי, רציני כבר מילדות

שער רביעי

כשהם היו צעירים,
כשאנחנו היינו ילדים

1966 - 1948

ג'יימס
דין
וסילביה
פלאט.

פייטר
ומשכילנית
בפוזת ארץ
ישראלית.

1947

אמא ואבא, 1951:

**שני אנשים צעירים
ואופטימיים, יפים ומלאי
חיות**

פאלח על קאטרפילר די.4.

איש הספר נהיה לעובד

אדמה:

במקום פרופסורה ...

אצבעות מסוקסות ופטס

לנעלים.

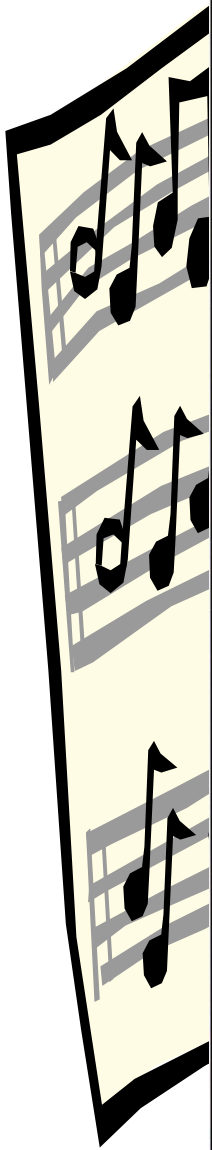
אמא המנצחת על
המקהלה – מראשונות
המנצחות בתנועה
הקיבוצית.

אהבה למוזיקה

שעברה בירושה
לדורות הצעירים,

הביאה גם את

הפטפון הראשון
בקיבוץ ואת הפסנתר
בבית

האחים לבית כהן.
רחל בביקור תקופתי בעין השופט.
אחות קטנה שהעריצה את האח הגדול והחכם.

"כילדים היינו משחקים ב"חתול ועכבר". חיברנו חוט ארוך
לסמרטוט. אני הייתי מושך בחוט ואחותי היתה צריכה
לתפוס אותו".

האחיות לבית גלר

האחת ממומשת, השניה מבוזבזת.
האחת דעתנית, משכילה ומוערכת,
השניה בודדה, רפת עיניים כלאה המקראית, שהגורל המר עמה.
1956

בת שבע ונכד.

סבתא גאה
עם תינוק שממון.
1948

אמא קראה לו "אורי כדורי"...

אמא - כמה אמאית - ומתי.

חיוך אחרון וחזרה לבית התינוקות.
1951

בעצם,
בשבילנו היא
אף פעם לא
היתה "אמא"
אלה
"שפרה",
כמו ש"אבא"
היה תמיד
"שמואל".

ניסיון לייצר
מודל חדש
של הורות...

**אישה צעירה סורגת על הדשא.
הכובעים הסרוגים היו מסימני ההיכר שלה.**

**שריד אחרון לכובע ניתן לראות עדיין בימים אלה על ראשו
של הילד אמיתי (היום כבר סבא) שיושב מימינה. 1949**

Those happy days!

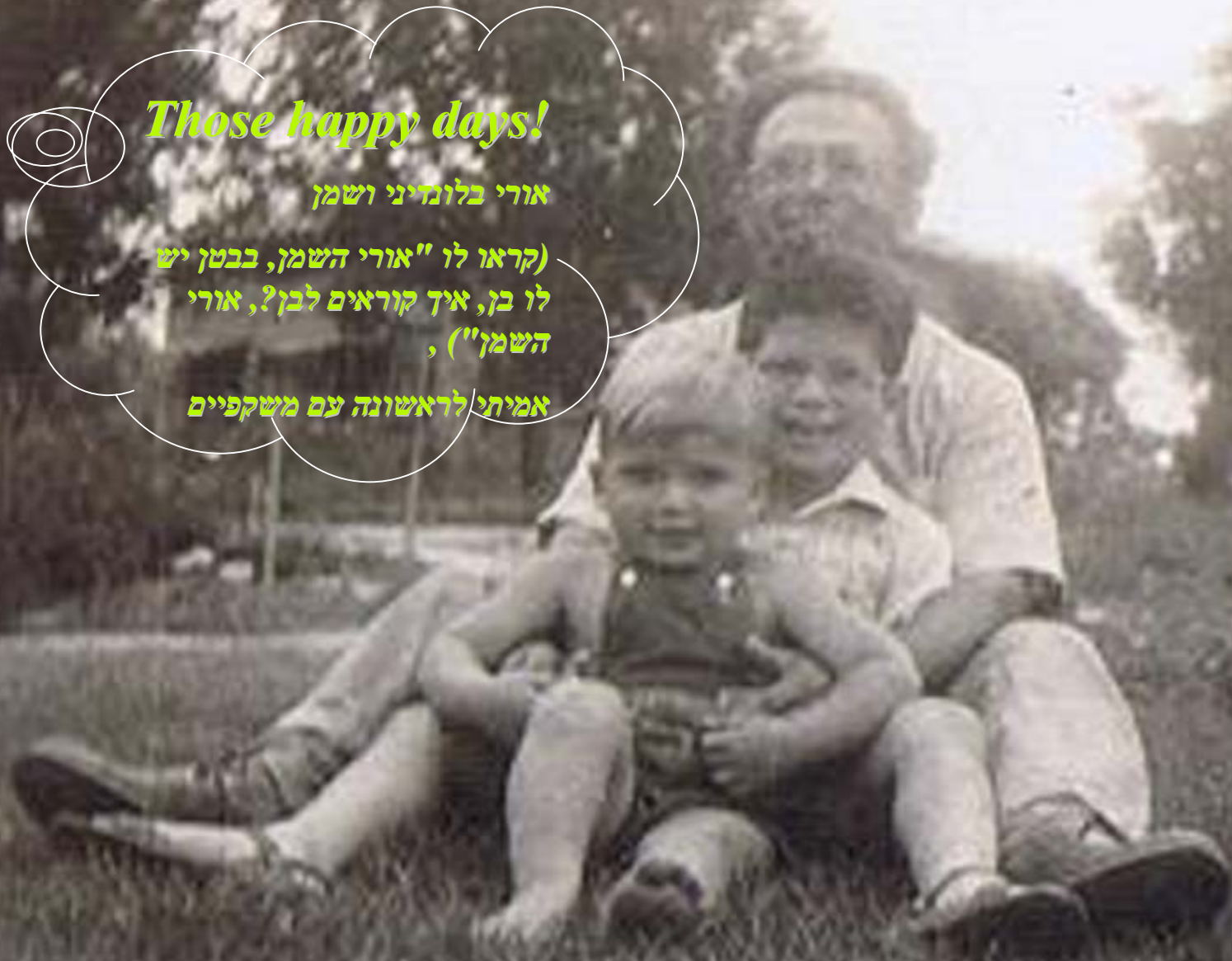
אורי בלונדיני ושמן

(קראו לו "אורי השמן, בבטן יש

לו בן, איך קוראים לבן?, אורי

השמן")

אמיתי לראשונה עם משקפיים

תמונה מילדותנו, אהובה במיוחד על אימא. מטושטשת אבל מלאה בחיוכים.
אצלנו במשפחה מיעטו לצחוק. משפחה כבדה של אנשים רציניים.
ברקע, אקליפטוס צעיר ודק גזרה שנטע איסקא השכן, שיהפוך לימים לעץ אימתני,
משכן קבוע למשחקי הילדים שלנו. 1951.

דובי חומי.

אורי האח הקטן,
רגע לפני שמת בא.

1950

שלושה אחים בטיול .

טיולים בשבת,
ברגל ובעיקר בטרקטור,
היו מוסד קבוע.

הקיבוץ וסביבתו היו כל
עולמנו.

היקום כולו השתרע בין
דלית אל-רוחה לכפרן.

שכנים.

משפחות: שפרן, הוכמן, דקל, בן צבי.
החדרים היו קטנים. חלק גדול מהחיים התנהל בחוץ, על הדשא.
1956

1970

אם,
בנה
וכלתה

סבתא היתה אישה
קשה. במיוחד כלפי
כלתה.

הרי-צבי וריי-רחל
עם בתם החלוצה,
בביקור נדיר בקיבוץ.
1957

לעמי אפריקה במאבקים

מפלגת
הפועלים הלאומית
בארץ ישראל
תל-אביב

אבא כפעיל מפלגתי עם פנר רוקאווי, חבר פרלמנט בריטי, יעקב חזן ואח"מים נוספים, בימים של "איזמים" היתה משמעות תהומית.

ארכיון

שולחן יום שישי אצל סבתא. קידוש, נרות שבת, המבדיל בין קודש לחול.
טעם של מסורת יהודית על רקע חינוך קיבוצי-חילוני. 1961.

שער חמישי

השנים המאוחרות

2007 - 1967

אורי.
מתוך סדרת חיילים.
חייל אמיץ בטירונות.
אפילו מטאטא יורה.
1967.

מתי.

מתוך סדרת
חיילים.

חייל אמיץ יותר.
1972.

שכנים. 4 גרציות בבית חדש. שחורה, נעימה, ז'ניה, שפרה. ברקע, בוטיצ'לי עם מגרפה. 1964.

1969

בבית קראנו, כמו כולם, 'על המשמר'.
אצל סבתא קראנו 'דבר'.
מאוחר יותר אבא היה מהראשונים
שהעזו להכניס הביתה גם 'מעריב'.

קריאת עיתון. פולחן משפחתי שעובר
כמסורת כבר שלושה דורות.

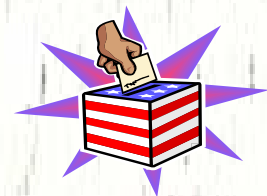
שפרה ושמואל, 1970

רגע של קירבה אינטימית

השיבה לאמריקה

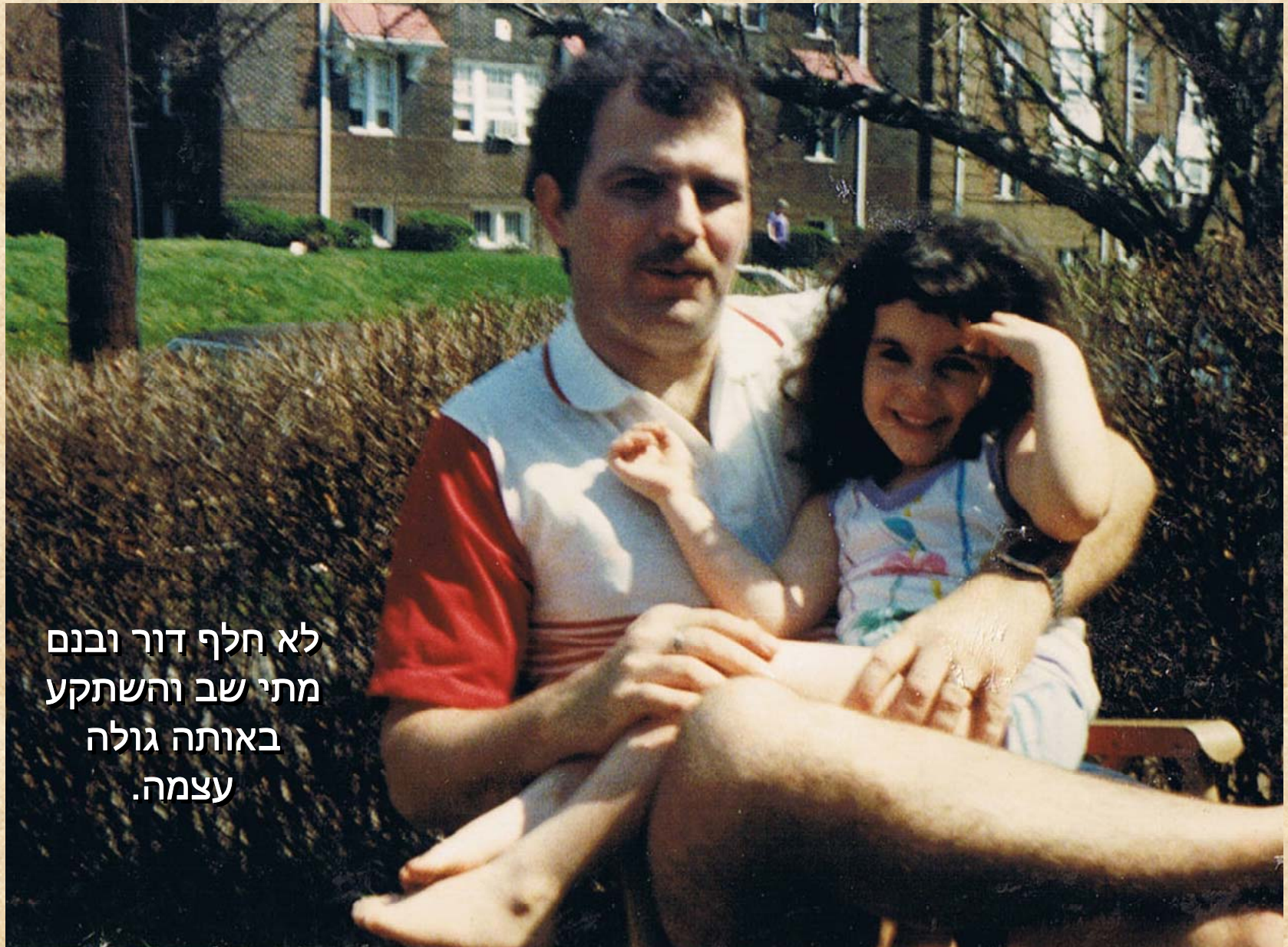
ההורים
בביקור ראשון
מעבר לים,
1976.

במובן מסויים
הם מעולם לא
עזבו את
אמריקה,
ואמריקה אף
פעם לא עזבה
אותם.

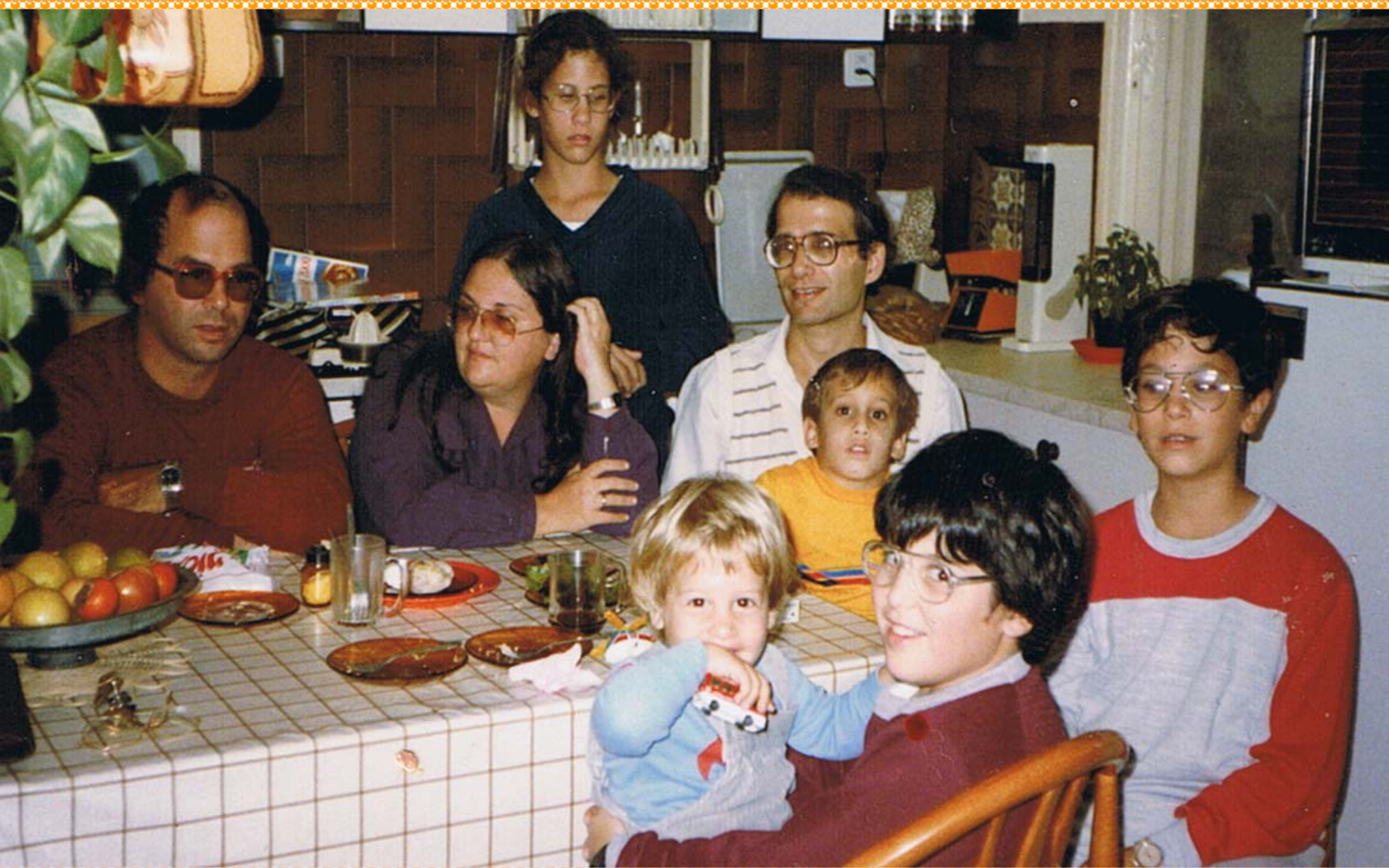
*אורי ויובל.
אף אחד משלושת הבנים לא אימץ את מודל ההורות
של שמואל ושפרה.
נתנו לילדינו מה שהמעטנו לקבל מהורינו.*

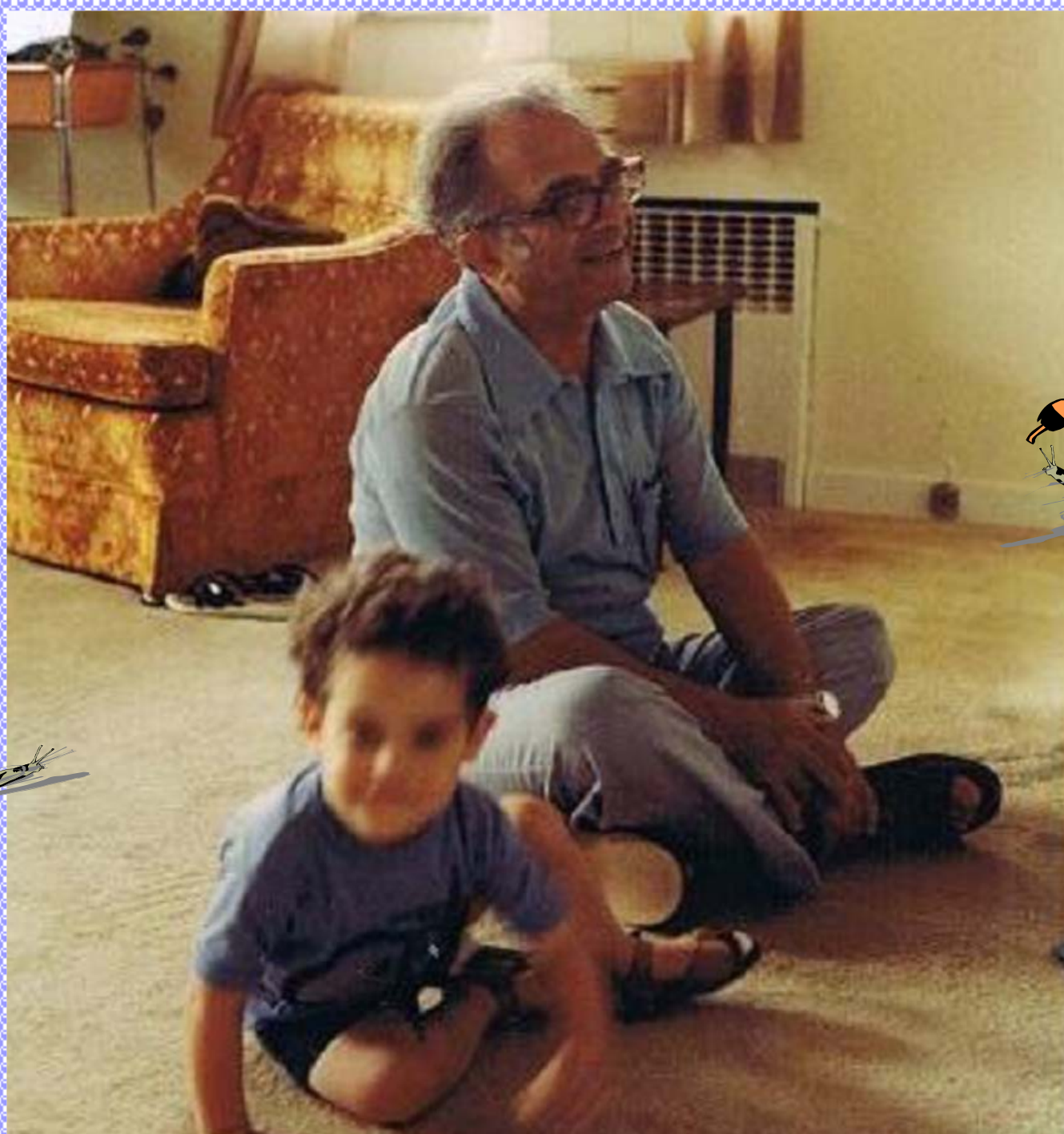
ההורים עלו מאמריקה מתוך אמונה כי הם
שותפים לפתרון בעיית הגולה היהודית.

לא חלף דור ובנם
מתי שב והשתקע
באותה גולה
עצמה.

חמולת בן צבי בניר עוז עם אורחים.

אצל מתי.

פחות מדי
'סבא'
לונכדים.

עם יובל.
בימים שהאש בערה באח... ובלבבות. 1987.

החמולה
בהרכב מלא.

רק אמא
חסרה.

עין השופט,

1987

יובל ונעמה על רקע פיורד
בנורבגיה, 2006.

האפרוח
הפך לגבר...

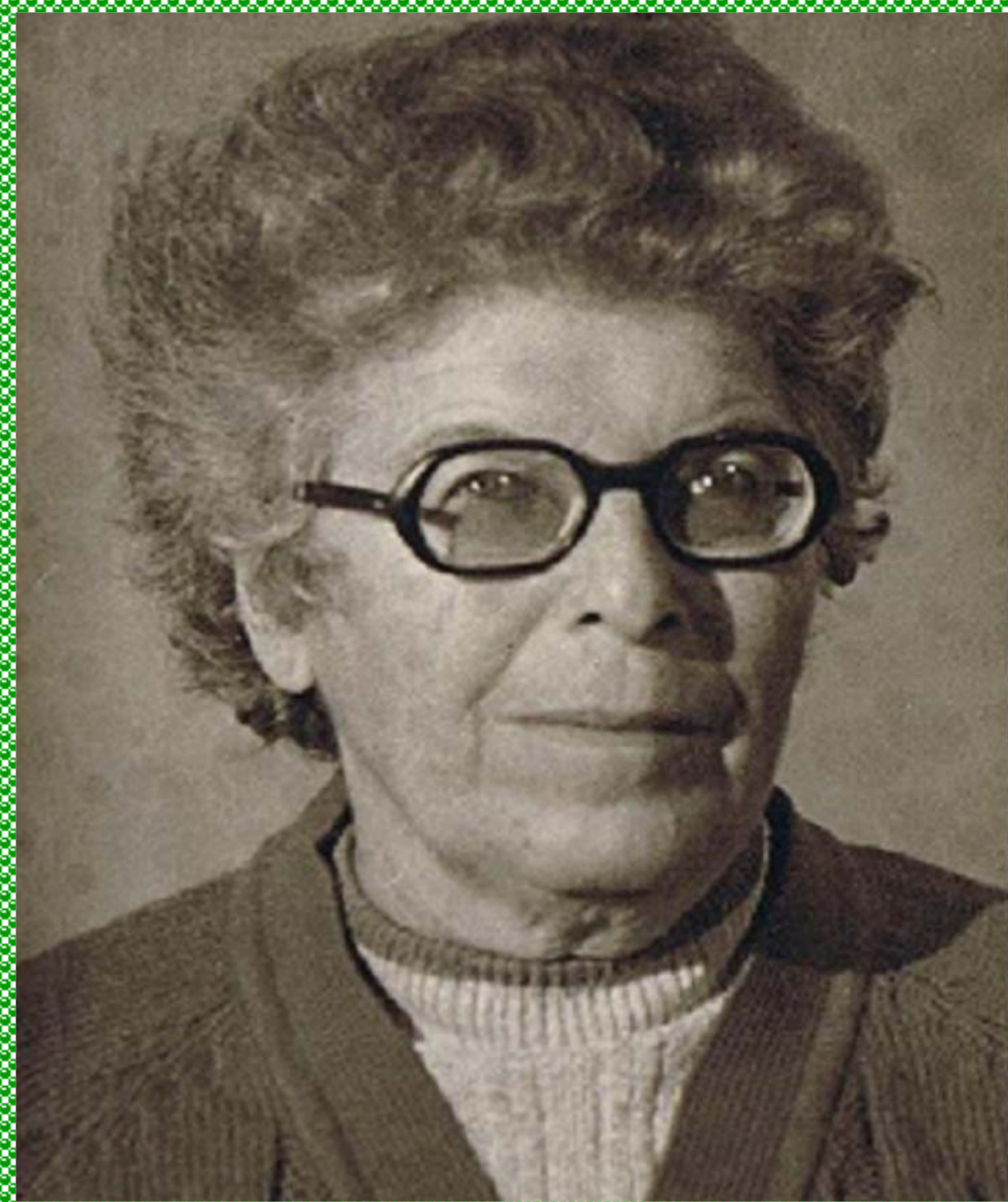
נורית,
יובל
ואורי
בטיול
לאורך
הדאנובה.
אוסטריה,
2006.

סבא הלך והנכדים באו
הגר, עידו,
והנינים:
נויה נועה.

שלשלת של מסירה.
האגדות שלנו
יהיו גם
האגדות שלהם
2007

אמא.

אשת חינוך
רצינית וכבדה.
מעט לפני הסוף.

"אהבתי מאוד מוסיקה..."

כל חיי עסקתי
בחינוך מיוחד
ובפסיכולוגיה."

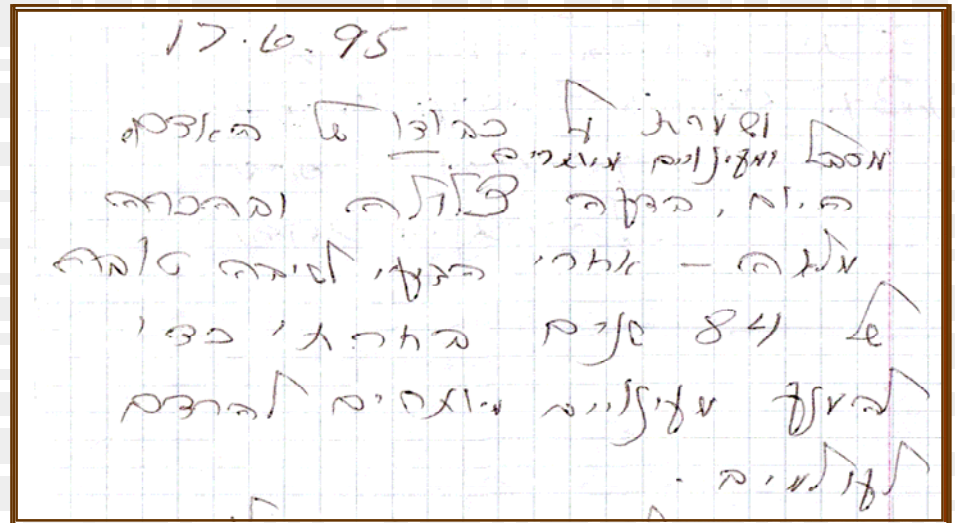
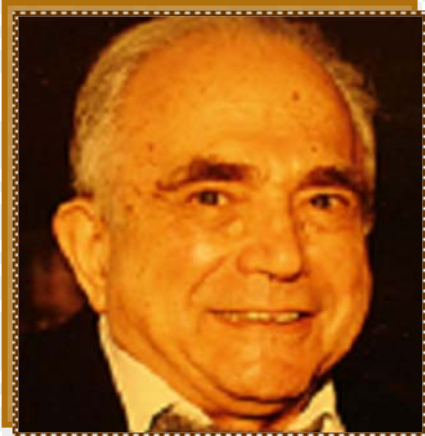
(דברים של אמא)

בערוב הימים.
החיוניות עדיין שרויה
בפנים.
קצת לפני בוא הכאבים,
השתיקה, הזקנה
...והסוף.

"...חייתי חיים ארוכים
ומלאי עניין"
(דברים אחרונים)

דברים אחרונים של אבא

היו לי חיים ארוכים, מלאי עניין.
בחרתי יחד עם חברי לייסד חברה קיבוצית
בעין השופט. חברה נועזת שאינה סובלת מהדיכוי של המשטר הקומוניסטי ומהניצול של המשטר הקפיטליסטי.
וככל חלום נועז הוא קשה לביצוע.

חייתי במאה האלימה ביותר.
שתי מלחמות עולם. חמש מלחמות לעצמאות ישראל. הייתי שותף להקמת מדינה ישראל.

הייתי שותף לחברי הראשונים, יוצאי תנועת השומר הצעיר באמריקה, לייסודה של תנועה זו ברחבי המדינה. יהדות ארה"ב הינה
היהדות הגדולה ביותר ומי יודע אילו תהפוכות תעבורנה על יהדות זו. ייתכן שיום השומר הצעיר באמריקה עוד יגיע.

אני נפרד באהבה משלושת בני, מכלותי, נכדי, ומכל חברי בדרכי הארוכה.

(דברים כתובים שנמצאו במגירה, נכתבו בעת קשה, 1995)

אורי על אבא

דברים ליד הקבר

אבא גדל בעולם החדש

אמריקה של שנות העשרים, כבר אז ארץ של אפשרויות בלתי מוגבלות. ארץ מהגרים, הפותחת שעריה לכל מי שבא, כאומרת: אם תהיה חרוץ, אם תרצה מספיק – תצליח. והזאטוט הזה, בן 11, הדובר אידיש ואולי קצת רוסי, רצה להצליח. תוך שנה השתלט על השפה החדשה. הציונים בבית הספר כולם – טוב מאד, מעולה, מצויין. אנו מביטים בתמונות שלו מאותן שנים, נער עגול, רציני, עם ברק בעיניים. שייר. זו הארץ שלו, והוא יצליח בה. אמא שלו, סבתא בת שבע, שייכת לדור הישן. היא כבר לא תשתנה, אבל הוא סיים בית ספר, הלך לאוניברסיטה, חלם על קריירה אקדמית. רובם של המבוגרים, בני גילו, הלכו בדרך זו. רכשו השכלה ומקצוע, קיימו משפחה, נהיו לאמריקאים לכל דבר. כאלו כדי לאשרר את הגדרתו של הפילוסוף ג'ורג' שטיינר, כי יהודי הוא בעצם מי שנושא עימו ציקלון, מקל וספר, ומקומו בכל מקום וכל מקום מקומו.

הביוגרפיה של אבא, כמו רבים מבני דורו, היא עדות מרתקת לביוגרפיה היהודית של זמננו. נולד בעיירה בעולם רבני, שבו ליהדות יש משמעות אחת – שמירת עול תורה ומצוות ולימוד תורה. הוא נועד ללכת בדרכי אבותיו. ללמוד בישיבה, לסור למצוות רבותיו, לומר תפילה, כי אלה הם חייו, כי זוהי השלשלת. אלא שהוא, בשונה, עלה בחומה, הפנה גבו לרב, לקהילה, למסורת הרבנית, כדי לומר קבל עולם, אני יהודי חדש. מתישהו, בדרכו זו, חלה אבא, חלה במחלה אנושה. הוא נדבק בחיידק הציוני והיה לאחר..

אבא נולד בעולם של פעם

אבא נולד בשנה בה פרצה מלחמת הבלקן הראשונה, בה נוסד הטכניון, בה נולד באום-ג'וני הקיבוץ הראשון, בה הומצאה ע"י אלברט איינשטיין תורת היחסות. עולם שונה כל כך. "עולם עומד", בלשונו של ה.ג. וולס, עולם שהמודרנה טרם פגעה בו.

הוא נולד בעיירה יהודית קטנה ליד פינסק. התמונות המהוות באלבום, מספרות על מין שטאטל יהודי אופייני, שבו סובבים סוחרים, גבאים ובעלי מלאכות זעירות, כבסיפוריהם המופלאים של שלום עליכם או ש"י עגנון. מין עולם של פעם, שנגזר דינו להימחות. הסערות הגדולות שהחלו לנשב – הגירה המונית, מלחמת עולם, הרעיון הציוני – החלו מכות והולמות בו, מאיימות תוך זמן קצר למחותו מעל פני האדמה.

אבא מימש עצמו בעולם שהוא ברא.

פתאום קם אדם בבוקר ומחליט כי די, די לגולה, די לשטעטל, די לתלישות, די לכיסופי גאולה בחסדי שמים, די. ומתחיל ללכת. מקולומביה יוניברסיטי לחדרה וג'וערה. במקום מכוניות פורד או קרייזלר –טרקטורי D4 או ג'ונדיר, במקום עט וספר – רובה וטוריה, תחת אצבעות עדינות ולבנות של תלמיד חכם ידי איכר מיובלות. במקום פרופסור מלומד – פלאח. פסגת המאוויים הציוניים – פלאח! אתה עומד ומביט ומשתאה. בן לדור שידע את סיר הבשר והכיר את משמניו, בועט בכל ובוחר בחיי עבודה וסיגוף, חיי מעט, חיים של דלות וחוסר ואין. והוא לא בא מן האין. הוא דווקא בא מן היש הגדול.

מה יש בו, מה יש בהם באנשים אלה, שעזבו סירי בשר והלכו אל ארץ טרשים לעבדה ולסקלה? מה יש בה באותה רוח שטילטלה רבים וטובים אל ארץ לא נודעת? איזה חזון יכול ליטול נער למדן ושקדן כדי להופכו לפלאח מסוקס אצבעות, צרוב שמש, הנעול בנעלי עבודה כבדות הקשורות מעליהן בפאטס גסות?

החלוץ נהיה לאיכר, לאיש קיבוץ, למגשים האולטימטיבי של חזון הגאולה.

אבא, חלוץ ונוטר ופלאח. באדמות כפרן, בבית ראס. יוצא מוקדם בבוקר על ה 4D – הכבד כדי לחרוש כברת ארץ, לסקל, לחרוש ולזרוע. והכל בזיעה, ביגיע כפיים, מתוך תחושה שקשה להבינה, שהמחיר שווה. הקושי, הכאב, התסכול, הבדידות, הניתוק מהמשפחה, הכל שווה, כי זה שלי, כי תמו הנדודים כי אני כאן בבית, כי כאן הבית

אבא היה פוריטן.

פוריטנים הם אנשים מאמינים המקדשים את אמונתם ומסתפקים במועט. אבא היה אדם מאמין שבחר לזנוח עולם של אפשרויות בלתי מוגבלות כדי לממש אפשרות מוגבלת אחת. הוא דבק באידיאל, ברעיון, בהגשמה, חי את דופק העיתים, ראה עצמו כמי שנועד לעשות היסטוריה ולא לכתוב עליה. אבא היה פוריטן וספרטן ואידיאליסט ומהפכן משום כך בשבילנו, בניו, הוא היה תמיד 'שמואל'. ולא אבא. קודם כל איש הקיבוץ והאידיאליים הגדולים ורק אחר כך איש משפחה. במפגשים, בסופי שבוע, כשאנו הבנים באנו מהמוסד, תמיד היו אורחים בבית. פלוני מאוניברסיטת הרווארד, פלמונית מהמכון האפרו-אסיאתי. כי הרי שמואל הוא לא רק פלאח, הוא גם מדריך בחברת נוער ומזכיר קיבוץ ופעיל במפלגה ומרצה בגבעת חביבה. מין שלוב מרתק של אינטלקטואל שהוא איש אדמה, או להיפך. וכך, שומעים ודנים אצלנו בכל מה שנחשב לחשוב באמת, קיבוץ, סוציאליזם, הגשמה, מכסות ייצור, שלחין, החינוך המשותף ...

בשביל אבא הקיבוץ היה לא רק דרך חיים כי אם גם אהבה גדולה, אמונה יוקדת, הגשמת חלום. הוא נאה דרש ונאה קיים. הקיבוץ שלו הצליח והוא האמין בו והתמסר לו בכל מאודו. זוהרו הועם משבאו ימים קשים ולצד הרעיון התגלה גם שברו. וגם כשבאנו אנו, הבנים, וגילינו שיש חיים מסביב ומעבר. אחד גלה לאמריקה, שני לעיר, או כבלשונו של שטיינר, נטלנו את המקל ונדדנו, כמו יהודים טובים בכל הדורות.

פרידה מאבא.

מסע בן 95 שנים הסתיים. מפינסק, דרך ניו יורק לעין השופט. 95 שנים מלאות וגדושות. קשה שלא להזכיר ברגע כזה את מי שהלכה תמיד עימו, שפרה. אמא שלנו. הדבק המלכד, המנוע שמאחרי דברים רבים, גלויים ונסתרים. האישה הקורנת והמקרינה והחכמה, שהיתה הרבה יותר מעזר שכנגד שהלכה הרבה בטרם זמנה.

בפרקי אבות נאמר כי "בן 90 לשוח". לשוח מלשון שח, מי שגבו או רוחו שחה. צדקו חז"ל. אבינו גבו ורוחו שח, כי חלפו הימים. ואנו בני המשפחה הקרובים, בנים ונכדים ובחירי לבבם, באנו להיפרד משמואל, מאבא מן הסבא הפרטי שלנו, שחיינו יכולים לשמש כביוגרפיה ציונית גאה, אולם הם אחרי הכל גם תולדותינו שלנו.

ד' באדר תשס"ו, 4 במרס 2006

אורי

פרידה מאבא (דברים של מתי)

אבא שלנו חי ימים ארוכים. הוא בא מדלות השטאטל בפולין לרחובותיה של ניו-יורק בשנות העשרים של המאה הקודמת. הוא היה בין החולמים על עולם טוב יותר, עולם של שוויון ואחוה וצדק. עולם יהודי חדש בארץ ישראל. אבא היה אינטלקטואל שאהב ללמוד וללמד היסטוריה. הוא עבד בשדות ועסק בפוליטיקה ובענייני ציבור. הוא היא אדם מאמין כרוב בני תקופתו. בכוח האמונה היה מבוניו של עולם חדש. אבא לא היטיב לבטא רגשות ולהפגין אהבה. הוא הזדקק לעזרתה של אמא כסוכנת ומקשרת עם העולם שמסביב. הוא שבתה את כל מכריה ושומעיה בפתיחותה, בחומה וביכולת להקשיב, בעוד העדיף לדבר על פוליטיקה, מפלגות, היסטוריה, ושאר עניינים העומדים ברומו של עולם.

בדיוק לפני שבוע באתי מאמריקה, לבקר את אבא בפעם האחרונה. הוא ישב ב'בית הדר', זקוף, לבוש בקפידה, בסמוך לשולחן שבת שנרות ופרחים ממלאים אותו. עיניו היו עצומות. ניגשתי אליו ואמרתי בקול: "שלום אבא", והוא פתח עיניים גדולות, התמקד בפני והשיב: "שלום". לשניות ספורות היו פניו כתמול שלשום. פתוחות וגלויות, מלאות הבעה. כמו בימים אחרים. ואז שב ונעצם הכל. שני אחי שהיו עימי היו מופתעים ונרגשים משום שחלף זמן רב מאז הראה חיבור כלשהו למציאות. מיכל, מנהלת הבית, אמרה לנו מאוחר יותר, שייתכן ואבא חיכה לי כדי להיפרד, ואולי עתה יסיים את מסע חייו בשלווה. ואכן כך היה. לעולם אנצור אותן שניות יקרות אחרונות שלנו, של שלושת האחים עם אבא. אני שמח שאבא הלך לעולמו בשלום ובשלווה. הוא ימשיך לחיות עימנו בזיכרוננו ובמחשבותינו.

מתי, פיטסבורג ארה"ב

סבא היה תלמיד חכם (דברים של שגב)

סבא היה אחד מהאנשים המעטים בעולם עליהם אני יכול לומר שהיה אדם גדול. גם באישיותו וגם באופקיו האינטלקטואליים. פגשתי בו פעמים בודדות כשהייתי צעיר, אולם הוא תמיד היה מן האנשים אליהם נשאתי עיני. הערצתי אליו גברה כשלמדתי להכיר את סיפור ילדותו ונעוריו, ובמיוחד את הבחירה שעשה יחד עם שפרה, בבואו לארץ ישראל. האומץ והאידיאליזם שלו שימשו לי תמיד דוגמא ומופת והשפיעו לא מעט על בחירותי שלי. אזכור בחום את חיבתו ואהבתו לי ואל אחותי, את יחסו החם והרציני אלינו. הוא היה מורה מטבעו, מסוגל לשוחח עמנו, בגובה עינינו, על נושאים כבדי משקל, ללא התנשאות של מבוגרים, מבלי להתייחס אלינו כאל צעירים בלתי בשלים. כשאני חושב עליו עתה איני יכול שלא להשתאות על רוחב אופקיו ועל עושר עולמו האינטלקטואלי. סבא היה תלמיד חכם, אדם תאב דעת שמחפש תמיד שיחה שתרחיב את אופקיו. הוא לא היטיב לבטא את רגשותיו, אולם כשחיך היו פניו זורחות. מעולם לא חשבתי שאדם יכול לחיך בעיניו בלבד. אבל סבא ידע לחיך כך, וכשחיכו עיניו האירה הסביבה כולה מסביבו. אנשים רבים שהכירוהו מרחוק יזכרוהו בשל השכלתו ורוחב ידיעותיו, ואנחנו, בני משפחתו, נזכור אתו על שהיה אדם טוב.

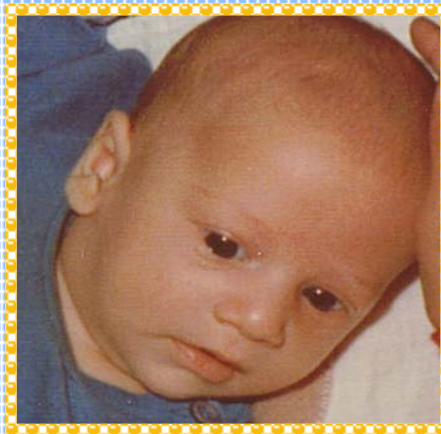
שגב, ארה"ב

בית הקברות,
עין השופט,
אפריל 2006.

כאן זה נגמר.

The Ben Zvi's

